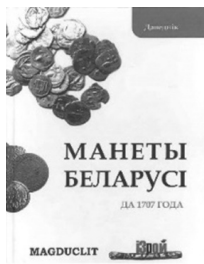

Фарміраванне ўніверсальных вучэбных дзеянняў сродкамі вучэбнага прадмета “Чалавек і свет. Мая Радзіма — Беларусь”

(Заканчэнне. Пачатак у № 2.)

Да тэмы “Маўклівыя сведкі мінуўшчыны”

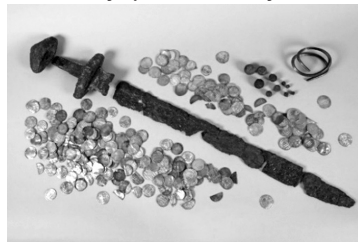
- Што з пералічанага можна аднесці да маўклівых сведак мінуўшчыны? Выберы два прадметы і растлумач свой выбар.
Старажытная зброя, бо _____
Каменныя ідалы, бо _____
Ювелірныя ўпрыгажэнні, бо _____
Летапісы, бо _____
Старажытныя манеты, бо _____
Помнікі архітэктуры, бо _____
- Перад табой вокладкі кніг на гістарычную тэматыку. Адзнач тыя, у якіх ты можаш знайсці інфармацыю пра “маўклівых сведак мінуўшчыны”. Пісьмова абгрунтуй свой выбар.

- На тэрыторыі Беларусі было знойдзена шмат старажытных скарбаў. Разгледзь два з іх і прачытай апісанне.

А. Скарб з вёскі Брылёва Барысаўскага раёна Мінскай вобласці: 290 срэбных арабскіх манет, набор гірак для ўзважвання срэбра, жаночае шыйнае ўпрыгажэнне з каштоўнымі камянямі.

Б. Скарб з вёскі Дзягцяны Капыльскага раёна Мінскай вобласці: 246 манет, сярод якіх чэшскія, германскія, арабскія, а таксама рэшткі срэбных жаночых упрыгажэнняў.

А

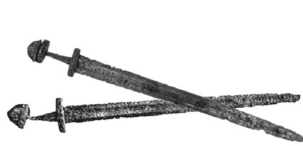

Б

Якія вынікі можна зрабіць, карыстаючыся дадзенымі звесткамі? Адзнач правільныя, на тваю думку, сцвярджэнні:

- на беларускіх землях было шмат заможных людзей;
- на беларускіх землях актыўна гандлявалі з замежнымі купцамі;
- нашы продкі гандлявалі з прадстаўнікамі еўрапейскіх і арабскіх краін;
- на тэрыторыі Беларусі былі распаўсюджаны пераважна срэбныя манеты;
- жанчыны ў старажытныя часы насілі ўпрыгажэнні.

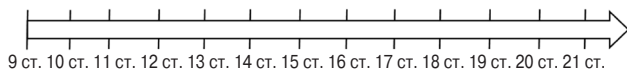
4. Разгледзь прадметы, знойдзеныя археолагамі падчас раскопак.

Мячы франксай (французсай) вытворчасці. 11-е стагоддзе

Кітайская парчовая тканіна. 10-е стагоддзе

Адзнач на стужцы часу, калі былі выраблены гэтыя прадметы.

Пра што могуць распавесці гэтыя “маўклівыя сведкі мінуўшчыны”? Адказ запішы.

Да тэмы “Як да нас прыйшла кніга”

1. Знайдзі ў тэксце падручніка доказ таго, што кнігі ў старажытныя часы былі прадметам раскошы. Запішы яго.
2. Прачытай тэкст.

Даўным-даўно літары высякалі на камянях, выціскалі на гліняных плітах. Уяўляеце — гліняная кніга! Ці ўлезла б яна ў школьны ранец? А якім трэба быць волатам, каб насіць яе! Кожнаму вучню спатрэбіўся б грузавік.

Пазней нашы продкі пісалі на бяросце. У Афрыцы ды Егіпце выкарыстоўвалі для пісьма расліну папірус. У іншых краінах — пергамент (так называлі спецыяльна апрацаваную скуру жывёл).

Кнігі ў Кітаі пісалі на шоўку. Там жа вырабілі першую паперу. Спатрэбілася яшчэ тысяча гадоў, пакуль паперу пачалі вырабляць у Еўропе.

(Паводле У. Ліпскага)

Вызнач, у якой мясцовасці пералічаныя матэрыялы выкарыстоўвалі для пісьма:

гліняныя пліты — _____
папірус — _____
пергамент — _____
шоўк — _____

Пазнач матэрыялы, пра якія інфармацыя ў тэксце адсутнічае.

Запішы, якім матэрыялам для пісьма карысталіся нашы продкі.

Да тэмы “Князёўна з трыма імёнамі”

1. Вызнач, кім даводзіліся пералічаныя асобы адна адной, падпішы над стрэлкамі.
Яраполк _____ > Уладзіміра
Ізяслаў _____ > Рагвалода
Гарыслава _____ > Рагвалода
Уладзімір _____ > Ізяслава

2. Колькі дзяцей было ў Рагнеды? Адзнач правільны адказ:

2 3 4

5 6 у падручніку няма такіх звестак

3. З якімі гістарычнымі падзеямі звязаны змены імёнаў полацкай князёўны? Злучы стрэлкамі.

Рагнеда

Гарыслава

Анастасія

Разбурэнне
Полацка і захоп
Уладзімірам
улады ў Кіеве

Княжанне
Рагвалода
ў Полацку

Прыняцце
хрысціянства

Да тэмы “Сын Рагнеды — Яраслаў Мудры”

У табліцы прадстаўлены план, па якім можна рыхтаваць адказ ці паведамленне пра любую гістарычную асобу. Прачытай яго.

№	Пытанне
1	Гады жыцця
2	У якіх гістарычных умовах адбывалася дзейнасць
3	Асабістыя якасці
4	Да чаго імкнуўся, што хацеў зрабіць
5	Асноўныя дасягненні
6	Значэнне для гісторыі і краіны

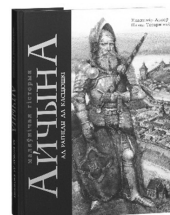
Табе трэба падрыхтаваць адказ пра Яраслава Мудрага. Адзнач пункты плана, адказ на якія ёсць у падручніку.

Адказы на астатнія табе трэба знайсці ў інтэрнэце. Сфармулуй і запішы пошукавыя запыты.

<input type="text"/>	<input type="button" value="Пошук"/>
<input type="text"/>	<input type="button" value="Пошук"/>
<input type="text"/>	<input type="button" value="Пошук"/>

Да тэмы “Усяслаў Чарадзей”

У бібліятэцы ты знайшоў некалькі кніг на гістарычную тэматыку. Прачытай іх анатацыі.

Айчына : маляўнічая гісторыя : [у 2 ч.] / Уладзімір Арлоў, Павел Татарнікаў ; [мастак П. Татарнікаў]. — Мінск : Тэхналогія, 2016. — 223 с. : іл.

Кніга адрасавана найперш дзецям і падлеткам, але прачытаць яе будзе карысна і дарослым. Кнігу склалі цікавыя, пазнавальныя і надзвычай багата ілюстраваныя апавяданні з гісторыі Беларусі. Першая частка ахоплівае час ад старажытнасці да канца 18-га стагоддзя.

Нам засталася спадчына : нарысы, вершы : для дзяцей сярэд. шк. узросту / уклад. : Мікола Маляўка, Тамара Тарасава, Уладзімір Мазго ; мастак Лізавета Пастушэнка. — Мінск : Літаратура і мастацтва, 2011. — 208 с. : іл.

Над кнігай працавалі вядомыя празаікі, паэты нашай краіны. Яны імкнуліся давесці да чытачоў цікавыя і памятныя даты нашай гісторыі, з цеплынёй апавядаюць пра старажытныя паселішчы нашай Айчыны, пішуць пра знакамітых людзей Беларусі.

Як жылі нашы продкі : штодзённае жыццё людзей на тэрыторыі Беларусі ў X—XIII стагоддзях / М. А. Плавінскі. — Мінск : БелЭн імя Петруся Броўкі, 2018. — 72 с. : іл. — (Беларуская дзіцячая энцыклапедыя).

У кнізе апісваецца жыццёвы шлях чалавека ад нараджэння да смерці, яго заняткі, клопаты і забавы, уяўленне пра сябе і пра іншых людзей, навакольны свет і асяроддзе.

Вялікія князі беларускай зямлі / М. Пазнякоў. — Мінск : БелЭн імя Петруся Броўкі, 2018. — 72 с. : іл. — (Беларуская дзіцячая энцыклапедыя).

У папулярнай форме распавядаецца пра князёў ад Усяслава да Станіслава Аўгуста Панятоўскага. У выданні багата партрэтаў, фотаздымкаў артэфектаў і мясцін Беларусі, звязаных з падзеямі, якія апісваюцца. Трыццаць два князі, кожны са сваім лёсам, характарам і следам у гісторыі.

Адзнач адпаведным знакам кнігу, якая дапаможа табе падрыхтаваць:

- паведамленне для другакласнікаў пра жыццё і княжанне Усяслава Чарадзея (значок ✓);
- літаратурную гасцёўню, прысвечаную Усяславу Чарадзею (значок X).

У якіх выдавецтвах убачылі свет выбраныя табой кнігі?

Кніга 1 (значок ✓): _____
Кніга 2 (значок X): _____

Да тэмы “Ефрасіння Полацкая”

1. Разгледзь малюнкi, якія адносяцца да жыцця Ефрасінні Полацкай. Падпішы кожны малюнак сказам з падручніка.

Крыж работы майстра Лазара Богшы

Полацкі Сафійскі сабор у 12 ст. (рэканструкцыя)

Школа пры манастыры

Манахіня Ефрасіння

Спаса-Ефрасіннеўская царква

2. Адзнач сказы, на падставе якіх можна ацаніць асабістыя якасці Ефрасінні Полацкай.

- Ефрасіння вучыла людзей паважаць адзін аднаго, заклікала спыніць войны.
- Яна стала першай жанчынай сярод усходніх славян, якую царква абвясціла святой.

новае ў змесце пачатковай адукацыі

- Ефрасіння чытала і перапісвала кнігі, іх прадавалі, а грошы раздавалі бедным.
- Прадслава вырасла прыгажуняй.
- Ефрасіння вучыла дзяўчынак чытаць і пісаць, рабіць розныя хатнія справы.

Падкрэслі словы, якімі можна ахарактарызаваць Ефрасінню Полацкую.

Добрая, цікаўная, спагадлівая, дапытлівая, кемлівая, чулая, шчодрая.

3. Уяві, што ты сучаснік Ефрасінні Полацкай і табе неабходна ўзяць у яе інтэрв'ю. Запішы тры пытанні, якія ты задаў бы нашай славацкай зямлячцы.

Да тэмы “У што верылі нашы продкі”

1. Якіх язычніцкіх багоў адлюстравалі мастакі на малюнках? Падпішы кожны малюнак.

2. Прачытай тэкст і запоўні табліцу. Калі неабходна інфармацыя адсутнічае ў тэксце, пазнач гэта.

Дажбог — бог Сонца, сонечнага цяпла і святла, апекаваў сейбітаў. Ён лічыўся міласэрным, самаахвярным, добрым, шчодрым. Людзі верылі, што кожную раніцу Дажбог выязджаў на калясніцы са свайго палаца, што знаходзіўся на ўсходзе, за дзень аб'язджаў неба і ўвечары вяртаўся ў свой нябесны дом.

Пярун — бог грому і маланак, займаўся зброяй і вайсковымі справамі. Нашы прашчурны ўяўлялі яго магутным волатам з сівымі валасамі і доўгай барадой. Калі ён імчаў на калясніцы па небе, раздаваліся страшэнныя грымоты. У руках ён быццам трымаў лук-вясёлку і стрэлы-маланкі, якія шпурляў на зямлю. Ударамі маланак грозны бог мог пакараць любога.

Вялес — бог дабрабыту і мудрасці, апякун жывёлагадоўлі. Лічылі, што Вялес пільна сачыў за свайскай жывёлай, ахоўваў яе ад драпежных звяроў, хвароб, няшчасных выпадкаў. Вялес, спускаючыся з неба, набываў аблічча быка ці асілка з вялізнымі бычынымі рагамі.

Імя бога	За што адказваў	Характар	Знешнасць

3. Дапішы сказ, абавіраючыся на інфармацыю, размешчаную ў падручніку.
Куцця — гэта...

4. Разгледзь карціны. Да кожнай падбярэ сказ з падручніка, які найбольш дакладна апісвае тое, што адбываецца. Запішы.

Да тэмы “У абарону сваёй зямлі”

Уважліва прачытай план, па якім табе неабходна падрыхтаваць паведамленне пра Грунвальдскую бітву. Падкрэслі пункты, да якіх ты не зможаш знайсці інфармацыю ў падручніку.

1. Прычыны.
2. Хто ўдзельнічаў у бітве?
3. Дзе і калі адбылася бітва?
4. Колькасць ваяроў.
5. Хто ўзначальваў войска?
6. Вынікі бітвы.
7. Значэнне бітвы для абодвух бакоў.

Каб знайсці адказы на пытанні ў інтэрнэце, сфармулюй і запішы пошукавыя запыты.

Пошук

Пошук

Пошук

Да тэмы “Пад сценамі старажытных замкаў”

1. Устанаві адпаведнасці. Побач з кожным апісаннем запішы лічбу, якой адпавядае неабходны замак.

Які замак...

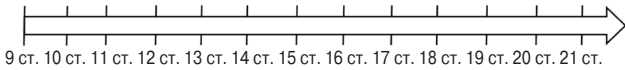
а) стаў месцам зняволення Вялікага князя Вітаўта _____

б) быў пабудаваны па загадзе Вітаўта _____

- в) лічыўся адным з самых прыгожых _____
 г) належаў роду Радзівілаў _____
 д) меў сем вежаў _____
 1) Навагрудскі замак
 2) Крэўскі замак
 3) Нясвіжскі замак
 4) Гальшанскі замак
 5) Гродзенскі замак

2. Выпішы з падручніка два доказы таго, што старажытныя замкі былі добра ўмацаваны.
 Доказ 1: _____
 Доказ 2: _____

3. Сынковіцкая царква была пабудавана ў пачатку 15-га стагоддзя. Адзнач гэту дату на стужцы часу і падлічы, колькі стагоддзяў таму быў пабудаваны гэты архітэктурны помнік.

4. У падручніку сказана, што “Лідскі і Крэўскі замкі — амаль блізняты. Яны мелі форму няправільных чатырохвугольнікаў і па дзве вежы ў вуглах”. Адзнач схему, якая адпавядае будове Лідскага і Крэўскага замкаў.

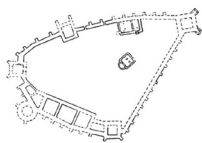

Схема 1

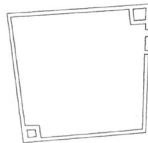

Схема 2

Схема 3

Да тэмы “Па якіх законах жылі нашы продкі”

1. У гэтым падручніку згадваюцца тры законы, заснаваныя на правілах штодзённага жыцця. Выпішы іх.

1. Трэба _____
2. Трэба _____
3. Трэба _____

Успомні яшчэ некалькі такіх правіл і працягні сказы.

Нельга _____
 Нельга _____

2. Чаму Статут Вялікага Княства Літоўскага можна назваць справядлівым? Выберы правільны, на тваю думку, адказ:

- у ім былі пералічаны віды звяроў і птушак, якія знаходзіліся пад абаронай дзяржавы;
- у ім былі пералічаны правы і абавязкі ўсіх жыхароў Княства: ад Вялікага князя да селяніна;
- гэта быў адзін з першых збораў законаў у Еўропе;
- Статут быў напісаны на старабеларускай мове;

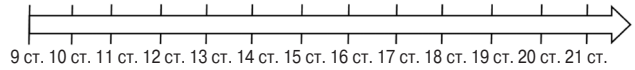
Да тэмы “Адкуль пайшлі назвы нашых гарадоў”

1. Выпішы з тэксту назвы гарадоў спачатку ў алфавітным парадку, а потым па даце заснавання, пачынаючы з самага маладога.

Па алфавіце: _____

Па даце заснавання: _____

2. Адзнач на стужцы часу, калі быў заснаваны горад — цэнтр вобласці, у якой ты жывеш.

Падлічы, колькі год споўнілася абласному цэнтру сёлета.

3. Суаднясі назвы буйных рэк Беларусі з назвамі гарадоў, якія ўзніклі на іх берагах (злучы стрэлкамі).

Заходняя Дзвіна	Віцебск
Прыпяць	Гомель
Сож	Гродна
Дняпро	Магілёў
Нёман	Полацк
	Тураў

4. Настаўніца папрасіла вучняў падрыхтаваць паведамленне пра адзін са старажытных беларускіх гарадоў. Яна параіла абавірацца не толькі на падручнік, а таксама дадаць інфармацыю пра жыццё горада сёння.

Алесь і Алена склалі планы сваіх выступленняў. Уважліва прачытай іх і ацані пры дапамозе дадатковых пытанняў.

План Алеся

1. Калі быў заснаваны?
2. Як ён узнік?
3. Якія славутыя людзі жылі ў гэтым горадзе?
4. Жыццё сучаснага горада.

План Алены

1. У якім годзе горад упершыню згадваецца ў летапісе?
 2. Дзе быў заснаваны горад?
 3. Гісторыя заснавання.
 4. Чаму горад атрымаў такую назву?
 5. Якое значэнне горад меў у старажытнасці?
 6. Чым займаліся жыхары?
 7. Легенды і паданні, звязаныя з горадам.
1. Чый план больш падрабязны?
 2. Хто з вучняў улічыў пажаданні настаўніцы?
 3. Чый план ты выбраў бы для свайго выступлення? Што ты змяніў бы ў ім?
 4. Што ты параіў бы Алесю і Алене?

Да тэмы “Пачынальнік кнігадрукавання”

1. Ці ёсць у гэтым адказы на наступныя пытанні? Падкрэслі неабходны адказ. Калі ты выбераш “так”, запішы побач з пытаннем старонку і нумар абзаца, дзе ёсць адказ на яго.

1. Францыск Скарына сам упрыгожваў свае кнігі? так / не _____
2. На якой мове Скарына выдаваў свае кнігі? так / не _____
3. Як Францыск Скарына распаўсюджваў свае кнігі? так / не _____

2. Перад табой памятныя медалі “Шлях Скарыны”, якія выпусціў Нацыянальны банк нашай краіны. З апорай на тэкст падручніка падпішы, якія этапы жыцця Скарыны адлюстроўвае кожны медаль. Пранумаруй падзеі з жыцця Скарыны, адлюстраваныя на медалях, у тым парадку, як яны адбыліся.

3. Падумай, што ты хочаш пачытаць пра дзейнасць Францыска Скарыны свайму малодшаму брату або сястры. Якая кніга найбольш падыходзіць для гэтага? Адзнач патрэбную кнігу і растлумач свой выбар.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ БАНК РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
 СЛАЎНЫ СЫН БЕЛАРУСІ

Слаўны сын Беларусі : кніга пра Скарыну. У кнігу ўвайшлі творы, прысвечаныя беларускаму першадрукару і асветніку Ф. Скарыну: біяграфічны нарыс А. Клышкі “Францыск Скарына, альбо Як да нас прыйшла кніга”, аповесць А. Лойкі “Скарына на Градчанах”, вершы М. Багдановіча, М. Гарэцкага, У. Караткевіча, Я. Купалы і іншых пісьменнікаў.

Нэмм, Е. В гостях у Францыска Скарыны. Кніга складаецца з некалькіх казак. Гэта сапраўднае казачнае падарожжа па старонках жыцця беларускага першадрукара Ф. Скарыны. Кніга будзе цікава самым маленькім чытачам, таму што напісана яна проста і даступна.

Гравюры Францыска Скарыны: альбом. Выданне знаёміць чытача з каштоўнай мастацкай спадчынай беларускага першадрукара, асветніка і вучонага Францыска Скарыны.

Да тэмы “У краіне майстроў і творцаў”

1. На пляценне фрагмента слускага пояса шырынёй 20 см са срэбным узорам неабходна 100 м ніткі. А на выраб фрагмента пояса шырынёй 40 см з залатым узорам неабходна 150 м ніткі.

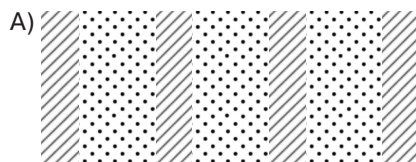

Фрагмент пояса са срэбным узорам.
 Шырыня 20 см

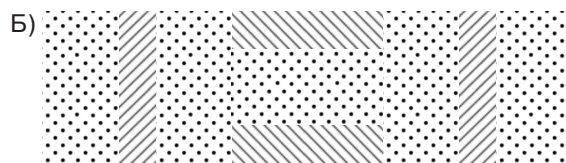

Фрагмент пояса з залатым узорам.
 Шырыня 40 см

Колькі метраў нітак спатрэбіцца, каб выткаць наступныя паясы?

Адказ: _____

Адказ: _____

2. Што яшчэ ты хацеў бы ведаць пра слускія паясы? Запішы тры пытанні, адказу на якія няма ў падручніку.

3. Прачытай апісанні дапаможных гістарычных навук. Адзнач тую, што займаецца вывучэннем слускіх паясоў.

- Фалькларыстыка — навука, якая вывучае вусную народную творчасць.
- Этнаграфія — навука аб асаблівасцях побыту, культуры, звычаяў пэўнага народа, мясцовасці.
- Мастацтвазнаўства — навука аб відах мастацтва.
- Археалогія — навука, якая займаецца пошукам старажытнасцей.

Да тэмы “Ад батлейкі — да паланэза”

1. Перад табой план, па якім можна падрыхтавацца да пераказу тэксту ў падручніку.
Запішы ў правым слупку табліцы ключавыя словы, якія дапамогуць табе падрабязна перадаць змест кожнай часткі.

1. Батлейка — народны лялечны тэатр	
2. Сімяон Полацкі	
3. Тэатры ў замках і палацах	
4. Паланэз	

2. Прачытай апісанні розных відаў слоўнікаў. У якім з іх ты зможаш знайсці адказы на наступныя пытанні?

- а) Як узнікла слова “батлейка”?
- б) Што такое “паланэз”?

Побач з апісаннем неабходнага слоўніка запішы адпаведную літару.

Арфаэпічны слоўнік — слоўнік, які адлюстроўвае сучаснае літаратурнае вымаўленне і націск.

Слоўнік неалагізмаў — апісвае словы, значэнні слоў ці іх спалучэнняў, якія з’явіліся ў пэўны перыяд часу альбо выкарыстоўваліся толькі аднойчы.

Слоўнік сінонімаў — апісвае словы, якія гучаць і пішуцца па-рознаму, але маюць аднолькавы ці падобны сэнс.

Тлумачальны слоўнік — слоўнік з апісаннем значэнняў слоў і фразеалагізмаў.

Этымалагічны слоўнік — слоўнік, які ўтрымлівае інфармацыю аб гісторыі асобных слоў і іх змяненні.

Да тэмы “Будаўніцтва новага жыцця”

1. Калі б ты складаў карту для атласа прамысловасці Беларусі ў 1920—1930-я гады, якія б умоўныя абазначэнні ты прапанаваў для заводаў у наступных гарадах? Злучы стрэлкамі.

Орша Добруш Рагачоў Крычаў Рэчыца

2. Мастак намалюваў умоўныя абазначэнні для атласа сучаснай прамысловасці Беларусі. Што можа азначаць кожны з малюнкаў? Злучы стрэлкамі.

Малочная ферма

Малакаперапрацоўчы завод

Малочны аддзел у краме

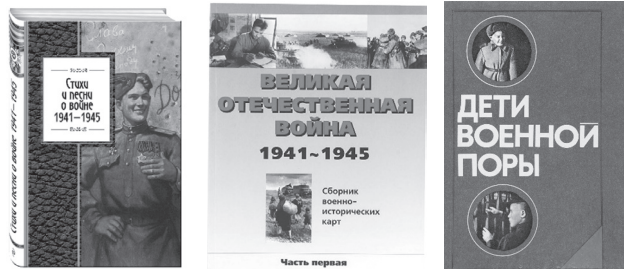
Намалой уласныя абазначэнні для:

- а) калгаса, які вырошчвае лён;
 - б) завода па апрацоўцы лёну;
 - в) швейнага прадпрыемства.
3. Перад табой выява герба Беларусі ў 1920—1930-я гады. Выпішы з падручніка сказ, якім можна патлумачыць, чаму надпісы на гербе зроблены на чатырох мовах.

Да тэмы “Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны”

1. У якую кнігу ты змясціў бы аповед пра Пецю Кацельнікава? Абгрунтуй свой выбар.

Абгрунтаванне: _____

Аповед пра якога ўдзельніка Вялікай Айчыннай вайны ты яшчэ змясціў бы ў гэту кнігу?

Адказ: _____

2. Прыдумай і запішы кароткую анатацыю да любой з кніг з папярэдняга задання.

Даведка:

Анатацыя — кароткі пераказ зместу кнігі.

3. Чый учынак уразіў цябе больш за іншыя?

Адказ: _____

Калі б у цябе была магчымасць з ім пагаварыць, пра што б запытаў?

Адказ: _____

новае ў змесце пачатковай адукацыі

Да тэмы “Багацце нашай краіны”

1. Вучаніца чацвёртага класа Маша складала табліцу пра машынабудаванне. Яна прыдумала такі план:

1. Вызначыць частку, дзе расказваецца пра машынабудаванне.

2. Вызначыць, для чаго выкарыстоўваюцца машыны, запісаць у трэці слупок.

3. Для кожнага прадпрыемства вызначыць віды машын, якія яно вырабляе, запісаць у другі слупок табліцы.

4. Падкрэсліць у тэксце назвы прадпрыемстваў і запісаць іх у табліцу.

5. Уважліва прачытаць тэкст.

Ці правільна, на тваю думку, Маша склала план?

Адказ: _____

Што трэба ў ім змяніць?

Адказ: _____

Пранумаруй дзеянні ў правільным парадку альбо прапануй свой план.

2. Маша зрабіла табліцу. Правер яе работу. Калі неабходна, выпраў памылкі.

Прадпрыемства	Што вырабляе	Для чаго выкарыстоўваюцца машыны
БелАЗ	Грузавікі	Працуюць на здабычы карысных выкапняў
Мінскі матарны завод	Грузавікі, аўтобусы, тралейбусы	Перавозяць грузы і пасажыраў
Мінскі трактарны завод	Трактары	Аруць зямлю, сеюць, барануюць, чысцяць вуліцы

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Айчына : маляўнічая гісторыя : [у 2 ч.] / Уладзімір Арлоў, Павел Татарнікаў ; [мастак П. Татарнікаў]. — Мінск : Тэхналогія, 2016. — 223 с. : іл.
2. Арлоў, У. Таямніцы полацкай гісторыі / У. Арлоў. — Мінск : Папуры, 2008. — 608 с. : іл.
3. Бельскі, А. І. Беларуская літаратура : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / А. І. Бельскі, Л. К. Цітова. — 2-е выд., перапрац. і дап. — Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2016. — 312 с. : іл.
4. Гісторыя Беларусі [Электрон. рэсурс]. — Мінск, 2019. — Рэжым доступу : http://www.belhistory.com/top20_museum.html. — Дата доступу : 12.02.2019.
5. Ігнатоўскі, У. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі / У. Ігнатоўскі; прадмова А. Грыцкевіча; каментарыі і заўвагі Э. Гнеўкі. — 5-е выданне. — Мінск : Беларусь, 1992. — 190 с. : іл.
6. Ластоўскі, В. Кароткая гісторыя Беларусі / В. Ластоўскі. — Мінск : Універсітэцкае, 1993. — 126 с. : іл.
7. Найдзюк, Я. Беларусь учора і сёння : папулярны нарыс з гісторыі Беларусі / Я. Найдзюк, І. Касяк ; пасляслоўе А. Грыцкевіча ; уклад. Н. Дашкевіч. — Мінск : Навука і тэхніка, 1993. — 414 с. : іл.
8. Нам засталася спадчына : нарысы, вершы : для дзяцей сярэд. шк. узросту / уклад. : Мікола Маляўка, Тамара Тарасава, Уладзімір Мазго ; мастак Лізавета Пастушэнка. — Мінск : Літаратура і мастацтва, 2011. — 208 с. : іл.
9. Паноў, С. Чалавек і свет. Мая Радзіма — Беларусь : вучэб. дапам. для 4-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / С. Паноў, С. Тарасаў. — Мінск : Выд. цэнтр БДУ, 2018. — 166 с. : іл.

10. Плавінскі, М. Ваяры Беларусі X—XI стагоддзяў : для сэрэд. і ст. шк. узросту / М. Плавінскі. — Мінск : Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2018. — 64 с. : іл. — (Беларуская дзіцячая энцыклапедыя).
11. Сыны і пасынкі Беларусі / С. Барыс, С. Тарасаў, Г. Ланейскі і інш. ; уклад. Барыс С. В. — Мінск : Польша, 1996. — 416 с. : іл.
12. Тарасаў, К. Памяць пра легенды : постаці беларускай мінуўшчыны / К. Тарасаў ; маст. А. Александровіч і інш. — 2-е выданне, дапоўненае. — Мінск : Польша, 1993. — 270 с. : іл.
13. Чалавек і свет : Мая Радзіма — Беларусь : атлас : вучэб. дапам. для 4-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / пад. рэд. Г. Малышавай, Л. Чарнышовай. — Мінск : Белкартаграфія, 2018. — 24 с. : іл.
14. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. — Рэдкал. : М. В. Біч і інш. ; прадмова М. Ткачова ; мастак Э. Жакевіч. — Мінск : БелЭн, 1993. — 494 с. : іл.
15. Як жылі нашы продкі : штодзённае жыццё людзей на тэрыторыі Беларусі ў X—XIII стагоддзях / М. А. Плавінскі. — Мінск : Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2018. — 72 с. : іл. — (Беларуская дзіцячая энцыклапедыя).

А. І. ЛЕВІЦІНА,
вядучы навуковы рэдактар
выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя
імя Петруся Броўкі”

У мультымедычным дадатку — спецыфікацыі, карткі з заданнямі.